

ВІКТОР АНДРУЩЕНКО

*ректор Національного педагогічного університету
імені М.П.Драгоманова, член-кореспондент НАН України,
дійсний член НАГІН України, д.філос.н., проф.*

ЦІННІСНО-ІДЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ПІДГОТОВКИ НОВОГО ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Ще донедавна, в умовах протистояння двох політичних систем, учитель, школа і університет здійснювали навчально-виховний процес за шкалою цінностей, визначених ідеологією, яка панувала в цей час у країні. В навчальних закладах, як і в суспільстві загалом країн колишньої соціалістичної співдружності й в СРСР безроздільно панувала в той час марксистсько-ленінська ідеологія. Вплив ідеології мав всеохоплюючий характер. Навчальний процес, зміст навчальних дисциплін, позанавчальна діяльність, виховна робота в гуртожитках, виробнича і культурологічна практики та інші форми діяльності учителя і учня, школи і вузу були наскрізь пронизані ідеологічним впливом і контролем. Вихід за межі останнього нещадно карався. Найбільш яскраві особистості, які несли в учнівську чи студентську аудиторію відмінні від визначених пануючою ідеологією цінності, піддавались жорстоким репресіям. Історія тодішнього радянського шкільництва знає десятки і сотні прикладів заборони здійснювати навчально-виховний процес тим чи іншим учителям; виключення з університетів вільнодумних студентів; репресій, спрямованих проти керівництва тих чи інших навчальних підрозділів, ректорів університетів, директорів інститутів.

І все ж, ідеологічний контроль не міг бути цілком і повністю всеосяжним; ідеологія домінувала далеко не скрізь, не в кожному класі і не в кожній школі. В країні були педагоги, які наперекір їй формували в своїх учнях науковий світогляд і картину світу, виховували систему ціннісних орієнтацій, що виходили далеко за межі пануючої ідеології. Базовими цінностями для такого виходу були національні, народні і загальнолюдські пріоритети.

З другого боку, сама ідеологія нерідко прямо або побічно підштовхувала суб'єкта навчально-виховного процесу до "виходу за її власні межі". І це зрозуміло. Марксистсько-ленінська (комуністична) ідеологія сформувалась (й відповідно утримувала в своєму змісті) не тільки як узагальнення вузько-класових інтересів, але й як відлуння історично кристалізованих національних і загальнолюдських пріоритетів. Й не залежно від того, що останнє в ній існувало в згорнутому вигляді, час від часу воно виходило в зовнішній простір зразками щирості спілкування учителя і учня, відвертої розмови про наболіле, тверезими оцінками здійсненого й постановкою цілком реалістичних завдань підготовки до життя нового покоління молоді.

Яскравим прикладом останнього була творчість видатного педагога і вченого Василя Сухомлинського. Не зважаючи на "комуністичну риторику", яка у буквальному розумінні пронизувала його теоретичну і практичну діяльність, вчений і практик ратував за розбудову школи, навчально-виховного процесу, які б базувались на органічному поєднанні національних й загальнолюдських пріоритетів, одвічно історичних гуманістичних і демократичних традиціях. Він навчав любити і поважати рідну землю і батьків, малу й велику Батьківщину, шанувати працю, матеріальну і духовну культуру народу, спілкуватись з іншими народами і культурами світу, поважати їх, бути Людиною в прямому розумінні цього слова.

Не випадково творчість В.Сухомлинського сьогодні вивчають в Японії і Китаї, Італії і Канаді, Росії і інших країнах світу. Вчений вийшов за межі своєї епохи. Він

обігнав час. Переосмислив і “переріс” комуністичні ідеологічні настанови й утвердив у педагогічному полі цілком зрозумілі і прийнятні для всього світу пріоритети добра і справедливості, “відкритості душі” й “авторитету праці”, “виховання почуттів” й “ідеалу щастя і радості”, “виховання без покарань” і “батьківської педагогіки”, “моральних цінностей сім’ї” і “гармонії трьох начал - віри, надії і любові”, “чистоти і благородства” і педагогіки серця, яке щоденно і щочасно віддається дітям.

Слід мати на увазі, що учитель, школа й частково університети так званого Західного світу також відчували на собі тиск домінуючої в ньому ідеології, повністю або частково вибудовували навчально-виховний процес у душі її домінантних настанов та цінностей.

Ідеологічна доктрина Західного світу (країн Німеччини, Великої Британії, Італії, США тощо) мала подібну ж конфронтаційну природу. Вона формувалась не тільки у протилежному, відмінному від марксистського ключі, але й парадигмі неприйняття останньої як доктрини цілком утопічної, облудної, не здійсненої в жодній країні й ні при яких обставинах. На противагу марксистсько-ленінській ідеології вона виставляла концепцію стабільності і зростання, вибудовану на домінантних опорах недоторканості приватної власності, вільного підприємництва, свободи слова тощо. В роки холодної війни провідними в її змісті стали положення про СРСР як “імперію зла”, “джерело можливої агресії”, чинник “протистояння двох світів і культур”, “сталінізм як тоталітаризм” тощо. Головною підставою неприйняття Західним світом комуністичної доктрини стало ототожнення “сталінізму” і “фашизму”. Цілком зрозумілим є те, що більшість з цих положень домінували в змісті навчально-виховного процесу у школах і вузах Великої Британії, Франції, Німеччина, США ряду інших країн Європи і світу. Попри деклараціям про виховання людини в душі загальнолюдських цінностей, вони відтворювали людину конфронтаційну, нетерпиму і не контактну з громадянами “іншого” (соціалістичного) світу. Вони бачили в нас своєрідний витвір історії-“homo soveticus” й ставились до нас як до людей “меншої вартості”, джерела ворожості і зла. Справа дійшла, навіть, до прямого підбурювання - заклику до “хрестового походу” проти комунізму. Про розгалужені міжнародні контакти, заснування спільної справи, співпрацю в галузі науки, техніки, освіти і виробництва в той час не могло бути й мови.

Зрозуміло, не всі і не повною мірою ці ідеологічні настанови проникали в школу й університети, втілювались у навчальну і виховну практику. Західні академічні установи, освіта загалом ставились до них досить скептично, намагались відмежуватись від ідеології. Однак, загальне ідеологічне й політичне протистояння двох систем все ж таки давалось визнавати. Не зважаючи на спробу деяких учених і політиків впровадити модель “деідеологізації” суспільного життя, і в першу чергу - науки, культури і освіти, ідеологічне протистояння довгий час залишалось головним вектором організації навчання і виховання молоді по обидві сторони славновісної Берлінської стіни.

Зміна координат соціокультурної динаміки в Європі і світі актуалізувала процес взаємного пізнання народів і культур. Загальне розуміння необхідності подолання глобальних загроз, породжених протистоянням двох систем, сформувало нове політичне мислення. Народи і країни, насамперед, європейського простору, все більш рельєфно переконались у перевагах “життєдіяльності співробітництва” над “життєдіяльністю конфронтації”. В духовному, виробничому та політичному просторі Європи все більш рельєфно визвучувались домінанти демократії і гуманізму, нового політичного мислення і співпраці, перспектив миру і співробіт-

ництва, авторитету Людини як самоцінності тощо. Останню крапку над "І" поставив процес руйнації СРСР і так званого соціалістичного табору. Перед Європою відкрилась нова сторінка історії - сторінка порозумінні, поваги, об'єднання і співпраці. Останнє потребує навчання і виховання нового суб'єкта життєдіяльності. Першим і головним провідником цього процесу стає новий європейський учитель, підготовлений, вихований, сформований на навій шкалі ціннісних пріоритетів. Її домінантними цінностями є людиноцентризм, демократія, миролюбство, толерантність, екологічна безпека. Перебудова педагогічного процесу на основі означених цінностей є актуальним завданням для всіх країн європейського простору.

УДК 378 (1-87)

ЛУГОВИЙ В.І.

*директор Інституту вищої освіти НАПН України,
віце-президент НАПН України, д.пед.н., проф.*

ТАЛАНОВА Ж.В.

*докторант Інституту вищої освіти НАПН України,
кандидат наук з державного управління*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ РАМОК КВАЛІФІКАЦІЙ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація: У статті аналізуються рамки кваліфікацій вищої освіти (FHEQ) та кваліфікацій і кредитів (QCF) в Англії, Уельсі та Північній Ірландії, а також Шотландська рамка кредитів і кваліфікацій (SCQF). Обґрунтовується, що провідну роль у забезпеченні актуальних кваліфікацій громадян Сполученого Королівства відіграє вища школа, особливо підготовка на найвищих (докторському і постдокторському) рівнях (етапах, циклах), яка орієнтується на відповідні кваліфікаційні рамки.

Ключові слова: рамки кваліфікацій, рівні і кредити кваліфікацій, дескриптори кваліфікацій, вища освіта, докторська і постдокторська підготовка.

Анотация: В статье анализируются рамки квалификаций высшего образования (FHEQ) и квалификаций и кредитов (QCF) в Англии, Уэльсе и Северной Ирландии, а также Шотландская рамка кредитов и квалификаций (SCQF). Обосновывается, что ведущую роль в обеспечении актуальных квалификаций граждан Соединённого Королевства играет высшая школа, особенно подготовка на наивысших (докторском и постдокторском) уровнях (этапах, циклах), которая ориентируется на соответствующие квалификационные рамки.

Ключевые слова: рамки квалификаций, уровни и кредиты квалификаций, дескрипторы квалификаций, высшее образование, докторская и постдокторская подготовка.

Annotation: Framework for Higher Education Qualifications (FHEQ) and Qualifications and Credit Framework (QCF) in England, Wales and Northern Ireland as well as Scottish Credit and Qualifications Framework (SCQF) is analyzed in the article. It is grounded that higher school, and particularly education on the highest (doctoral and postdoctoral) levels (stages, cycles), which is guided by appropriate qualifications frameworks, plays a leading role in providing actual qualifications for UK citizens.

Key words: qualifications frameworks, levels and credits of qualifications, qualifications descriptors, higher education, doctoral and postdoctoral education.